

i tematiku cijele antologije (*str.* 570—685). Poslije toga imamo alfabetski popis svih epigrama, kao u Dübnera ($A-\Omega$) te popis pjesnika s najkraćim biografskim podacima s oznakom, gdje se o njima govori i s popisom epigrama, koje su pjesnici napisali uz navod same zbirke.

Bilo je potrebno osvrnuti se na ovo Beckbyjevo izdanje, koje je izdala izdavačka knjižara E. Heimeran u Münchenu, jer ta izdaje i druga djela antičkih pisaca. Većina se tih djela odlikuje dobrim tekstom i akribijom, koju susrećemo bilo u predgovorima ili tumačima, što su vrlo potrebni za bolje razumijevanje antičke književnosti. Mislim da bi drugo izdanje ove antologije trebalo kritičnije izdati, barem u dva dijela, jedan sa samim originalom, a drugi s izabranim prijevodima najboljih njemačkih prevodilaca. Tako bi antologija zadovoljila onaj krug čitalaca koji se još uvijek oduševljava antikom.

T. Smerdel, Zagreb.

IZ NEOLATINISTIČKE POEZIJE¹⁾

Savremena neolatinistička poezija pokazuje značajan napredak u kvalitetu, iako pjesnici, koji je njeguju nisu mnogobrojni. U glavnim potezima značajno je da ta poezija prelazi preko antičkih ustaljenih metričkih oblika i da se služi *vers-librom*. Mnogi pjesnici paze još uvijek da se izražavaju kao Horacije, pa im pjesme postaju neuvjerljive, osobito u ritmičkom obliku. Svakako, ako neki pjesnik poznaje dobro latinski jezik i, što je glavno, ako je on zaista pjesnik, onda će on pronaći i oblik za svoje stvaralaštvo. Često neki pišu prigodne pjesme na latinskom jeziku, žele oponašati u jeziku Cicerona, i to *samo njega*, a zaboravljaju, da se taj isti jezik tokom stoljeća i poslije ovoga majstora latinskog stila i te kako razvijao i dostigao posebne, i više puta, osebujne zamahe u izražajnom pogledu.

U naše vrijeme neolatinistički pjesnici, ako to jesu, imaju jedni drugima što kazati. Oni mogu duhovno povezivati razne narode i omogućiti prevodiocima da budu točniji u prenošenju kako lirske doživljajne snage pojedinih pjesnika, a isto tako i uvjerljivosti ljepota, koje izražava neki pjesnik iz bilo kojega kraja i podneblja. Mi imamo bogatu riznicu naših latinista, možemo i učiti s obzirom na jezik i poetske slike iz njihovih djela. Prirodno je, da nas oni ne mogu naučiti pisati pjesme, jer prema Ciceronu *poeta natura valet*. Ima mnogo problema koji iskrsavaju, kad se govori o ovoj temi. Mislim, da su pjesnici, koji pišu na latinskom, sami pozvani da ih rješavaju. Uglavnom svojim djelima, a ne jedino teoretski. Često se zaboravlja da je najprije nastao stih, drugim riječima, da je oživotvorena poezija, a onda su nastale razne, dobre ili slabije interpretacije takve poezije. U ovom pogledu vrijedi ona: *Ne sutor ultra crepidam!*

Među suvremenim latinskim pjesnicima posebno mjesto zauzima Nijemac Josef Eberle čija je latinska zbirka *L a u d e s* 1959. izašla kao treće izdanje u Tübingenu.

U Uvodu, u kome se autor obraća čitaocu, on nastoji objasniti, zašto je upravo pisao na latinskom jeziku pa citira Seneku, koji je kazao da mu nije stalo, koliko će ljudi čitati njegovo djelo, jer je glavno ono, što je kazao Mörike jednim stihom: *Was aber schön ist, selig scheint es in ihm selbst*. Pisac svoj postupak opravdava i tako, jer veli, da bi bio sretan, kad bi postojao jedan zajednički jezik među ljudima ne samo za dnevno sporazumijevanje nego i za umjetničko doživljavanje. Uglavnom. u piscu je nastala iznenada težnja da ono što osjeća izrazi jezikom, koji mu se činio najprikladniji a taj je bio povezan s toliko vjekova osjećajnosti, ta je povezivala i još danas povezuje brojne ljude, koji još vjeruju u poeziju. Vidi se, da je mnogo naučio od njemačkih srednjovjekovnih pjesnika, upotrebljavao njihove poetske izraze, metriku i upio onu spontanu nebrigu, koja je značajna za neposrednu lirsku imaginaciju.

¹⁾ Josef Eberle, *Laudes—carmina Latina — Tubingae* apud Rainer Wunderlich Hermann Leins 1959. *str.* 75.

Cijela zbirka ima 27 pjesama. Kad se pročitaju, onda se uvjeravamo da su nastale u različito doba pjesnikova života; zatim da su izraz mnogovrsnih nastojanja i da na sebi nose pečat ozbiljnog ulaženja u problematiku dnevnog života. Ima i nekoliko balada, a te se odlikuju sažetošću lirske deskripcije, finim psihologiziranjem i spontanošću. Te su: *Clavicula* i *Pausantias et Cleonice*. Pjesma *Lutetia*, u kojoj je na prpošan način pjesnik opisao svoje mladičke doživljaje u Parizu, vrvi ritmom, a taj je pun ljupkosti. Spomenuta pjesma *Clavicula*, spjevana u baladnom tonu, po svojoj formi i lirskoj cizeliranosti, ništa ne zaostaje za nekim pjesmama, što ih je u tom tonu spjevao Goethe. Ta pjesma, u kojoj pjesnik govori o jednom iz zemlje iskopanom ključiću, pa zamišlja da je on nekada otvarao kovčežić, u kome su bile dragocjenosti neke djevojke, a te su dragocjenosti uljepšavale njezinu ljepotu, kao balada ima sve draži neke davno napisane pjesme, a sad pročitane kao na nekom palimpsestu. Spjevana je u silabičkom osmercu i sedmercu. Pjesma se sastoji od osam strofa, a pravilno silabičko izmjenjivanje osmerca, po dva, onda dva sedmerca, daje pjesmi posebnu lirsku živost.

Srednjovjekovna patina u stihovima ove pjesme, a i u drugima, nimalo ne smeta da je danas doživljujemo kao lirsku pjesmu nekoga savremenoga pjesnika. Evo prve strofe:

Jacent abdita sepulta
in natali solo multa
signa vitae veterum
urbis post interitum...

Nije li to sjećanje na rat, bombardiranje, kad je sve bilo propalo, pa pronašali ljudi ključić, koji samo pjesniku govori o kovčežiću i dragocjenostima neke ljepotice, jer:

Ubi pretiosa cista,
quam servavit clavis ista?

i na kraju:

Ubi denique puella,
cui pendebat ex catella
levis res in niveis
tenerisque mammulis?

U pjesmi *Lutetia* predzadnja strofa ima sve odlike ovidijevskog lirizma, kad Eberle pjeva:

Qui post longum spatium
primos ad amores
redit, frustra quaeritat
proprios fervores,
frustra suae Helenae
gratiae priores —
non resurgit mortuus
amor, quantum plores.

Laudes Francisci odlikuju se poetskim izrazima aliteracijske prirode i pokazuju, uz neke druge pjesme, da pisac ima smisla za bukoličku notu, u kojoj nalazi posebnu utjehu. Sažetost lirske imaginacije očita je u baladi: *Pausantias et Cleonice*. Stihovi u dvjema posljednjim strofama otkrivaju poetsku snagu Eberlova lirizma. Evo ih:

Excitus somno dormitor tam dure
„lumina!“ clamat, „percussor invadit!“.
Exsilit, gladium capit, obscure
ferit — et ecce percussor iam cadit.

*

Lux apportatur, concurritur foris:
iacet effecta nefaria iussa
spes et voluptas et vita victoris
propria manu eiusdem percussa.

Eberle ima smisla i za humor. U nekim je pjesmama ponešto ironije na naše suvremene prilike, kao u pjesmi *Laus stultitiae*. Antički kolorit nije tako uvjerljiv u pjesmi *Thrasyllus*, premda je ona metrički dobra, a i ritmički.

Pjesnikov je rječnik bogat. Upravo to bogatstvo lirskog rječnika, udruženo s lirskom jednostavnošću, čini Eberlove pjesme suvremenim i one pružaju dokaz da još živi smisao za ljepote latinskog jezika, a preko toga smisla i neugasiva čovjekova čežnja da sačuva ono, što je najvrednije u antičkom humanizmu.

T. Smerdel, Zagreb.

GRČKO-HRVATSKOSRPSKI RJEČNIK*)

Ovaj rječnik, koji su na osnovu Žepić-Krkluševa rječnika priredili dr. *Niko Majnarić* i *Oton Gorski*, predstavlja veliki dobitak ne samo za naše klasične gimnazije nego i studente klasične filologije, kao i za sve one koji žele ući u ljepote glavnih grčkih klasičkih pisaca.

Oprema je rječnika u tehničkom pogledu na visini, papir dobar, čitanje pojedinih riječi razgovjetno, a format samoga rječnika vrlo praktičan za razliku od spomenutog Žepić-Krkluševa iz g. 1903. i Senčeva *Grčko-hrvatskog rječnika za škole prema Benseler—Kaegijevu izdanju iz 1910.*

Sastavljači ovoga rječnika podijelili su između sebe obradu rječničkog gradiva. Tako je O. Gorski obradio riječi od *A* do zaključno riječi κλονέω, dok je drugi dio rječnika, do kraja alfabeta obradio dr. Majnarić. Obojica su, što se opaža u obradi samoga rječnika, pregledali i iscrpili veliku građu iz predašnjih, dopunili je, proširili i proveli značajne promjene u ovom novom izdanju. Sve su te d opune stvarne i formalne, a njih će uočiti svaki čitalac grčkih klasika, kad bude posizao za rječnikom, pa je zato doista skroman podnaslov, što su ga priređivači rječnika postavili, kad su naveli, da su rječnik priredili na osnovu Žepić—Krkluševa rječnika.

U *Predgovoru* sastavljači rječnika navode najvažniju izabranu i najnoviju literaturu o rječnicima grčkog jezika, koje su priredili izdavači u Njemačkoj, Francuskoj, Engleskoj i Italiji. Sastavljači su, što se vidi u samoj leksičkoj obradi, zagledali i u Stephanusov *Thesaurus linguae Graecae*.

Kad se uzmu u obzir svi ovi kriteriji, koje nam priređivači navode u svom *Predgovoru*, onda se i samo kritičko ocjenjivanje ovoga rječnika mora kretati u sferi, što je određuje namjena njihova djela. Glavne dopune, koje su priređivači rječnika uveli u svoje djelo, temelje se na *Nastavnom planu* i programu klasičnih gimnazija, i to onih odlomaka, koji su ušli u Antologije, propisane i izdane za spomenute gimnazije. Odlomci, što su za sastavljače ovoga rječnika predstavljali novu leksičku građu, uzeti su iz Platonovog *Države*, Aristotelove *Poetike*, predsokratika i lirika — od ovih u skučenom obujmu — zatim iz Eshilovih i Euripidovih tragedija te Sofoklovih *Sljednika*. Onda su još sastavljači crpili gradivo iz odabranih dijelova Aristotelova *Atenskog ustava*. Dobro su učinili, što su u svoj rječnik unijeli velik broj riječi, koje u bilo kojem obliku i danas žive u modernim jezicima. Na taj se način leksički registar uvelike povećao prema onomu iz dosadašnjih rječnika grčko-hrvatskosrpskoga jezika. Drugo je pitanje, da li su sastavljači spomenutih antologija modernijim kriterijem prišli sređivanju materijala za te antologije i tako u neku ruku ograničili leksički zahvat priređivačima ovoga rječnika.

Prema djelu, t. j. rječniku, kako je on obrađen i izdan, jasno je, da su se sastavljači trudili, da im obrađeno gradivo bude u određenom leksičkom skladu i unutarnoj organskoj povezanosti. To nije bio slučaj s dosadašnjim rječnicima, u kojima su mnoge riječi bile donekle suviše rasčlanjene, a s druge strane bilo je leksičkog gradiva, koje je samo usput obrađeno. Možda ta poteškoća i nastaje zbog dijalektoških razlika u samom grčkom jeziku, a onda i zbog njegova razvoja, koji se očito-

*) *Grčko-hrvatskosrpski rječnik* priredili: *Oton Gorski* i *Niko Majnarić* na osnovu Žepić—Krkluševa rječnika, Zagreb 1960., izdanje *Školske knjige*, poduzeće za izd. školskih knjiga i udžbenika — str. 621, cijena 2500 din.